

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА

ВІСНИК ПРИКАРПАТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Педагогіка

ВИПУСК LI

Івано-Франківськ

2014

З М І С Т

ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

<i>Ашиток Надія.</i> Гуманістична парадигма в умовах кризових явищ в освіті	3
<i>Барило Світлана.</i> Тенденції музичного виховання молодших школярів на сучасному етапі розвитку шкільної освіти	7
<i>Бахов Іван.</i> Ліберальний мультикультуралізм у сучасних політичних дебатах	11
<i>Білавич Галина.</i> Організатори позашкільної сільськогосподарської освіти в Західній Україні на початку ХХ ст.	16
<i>Лисенко Олександра.</i> Основні підходи до визначення поняття цінностей (інтерпретація вчення М.Шелера та Н.Гартмана)	20
<i>Маслій Галина.</i> Українські підручники як важливий чинник реалізації рідномовного змісту навчання у початкових школах Західної України (XIX – поч. ХХ ст.)	26
<i>Нич Оксана.</i> Проблеми ціннісних орієнтацій у сімейному вихованні української еміграції в США у спадщині Володимира Мацьків	29
<i>Романишин Руслана.</i> Обчислювальна компетентність у курикулярній теорії європейських держав	33
<i>Скоморовська Ірина.</i> Читацька активність молодших школярів як предмет дослідження західноукраїнських педагогів міжвоєнної доби	37

ВИЩА ШКОЛА

<i>Борин Галина.</i> Культурологічний підхід до професійної підготовки майбутніх вихователів ДНЗ України	41
<i>Водяна Ольга.</i> Оцінка ефективності професійної підготовки майбутнього педагога до здійснення соціального супроводу сім'ї	45
<i>Гуменна Іванна.</i> Підготовка майбутніх лікарів як соціально-педагогічна проблема	48
<i>Делянченко Віталій.</i> Концептуальні положення формування толерантності майбутніх соціальних педагогів	52
<i>Добош Олена.</i> Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до управлінської діяльності шляхом вивчення професійно-орієнтованих дисциплін	55
<i>Зарицька Анна.</i> Формування готовності майбутніх учителів музики до професійної самореалізації	62
<i>Зеліско Любов.</i> Культурологічна складова підготовки майбутнього фахівця до інноваційної професійної діяльності	66
<i>Качмар Олександра.</i> Розвиток естетичних смаків студентської молоді засобами музично-театральних жанрів	73
<i>Клепар Марія.</i> Професійна підготовка педагога-музиканта: креативний підхід	77
<i>Ключевська Світлана.</i> Складові інформаційної культури сучасного менеджера туризму	80
<i>Ковальчук Оксана.</i> Принципи підготовки магістрів гуманітарних спеціальностей до інноваційної професійної діяльності	84
<i>Овсієнко Людмила.</i> Формування мовної особистості студента-філолога на засадах компетентнісного підходу	88
<i>Пинзеник Олена.</i> Умови розвитку педагогічної майстерності викладача вищої школи	94

РОЗВИТОК ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНО-ТЕАТРАЛЬНИХ ЖАНРІВ

Вивчення музичного мистецтва в вищій школі має важливе значення для всебічного розвитку особистості молодого людини. Мета сучасної музичної педагогіки – формування музичної освіченості студентів як невід’ємної частини духовної культури особистості. Домінантою формування особистості була і залишається освіта. Виняткова роль у цьому має належати мистецькій освіті, яка впроваджує духовні цінності у свідомість студентів через красу як естетичну категорію.

Метою нашого дослідження є ознайомлення із історією становлення музично-театральних жанрів (оперета, мюзикл, музична комедія, рок-музика), під кутом зору їх впливу на подальше функціонування естради та музики масових жанрів, їх вплив на естетичну культуру сучасного студента.

Ключові слова: музично-театральні жанри, мюзик-хол, оперета, мюзикл, музична комедія.

У музично-педагогічній та музикознавчій літературі значне місце відведене вивченню проблем функціонування музично-театральних жанрів, у першу чергу оперети та мюзиклу. Питанням становлення та розвитку цих жанрів приділяли увагу чимало дослідників. Проблема оперети опікувалися В.Вайнер, Т.Кудинова, М.Янковський та ін. Тематиці мюзиклу присвятили свої дослідження Є. Андрущенко, Л.Данько, Е.Костюк та ін.

Актуальність звернення до питання взаємовідносин естрадної музики та музично-театральної галузі зумовлена прагненням здійснити системне дослідження проблеми: обґрунтувати виникнення молодіжної субкультури як духовної парадигми другої половини ХХ ст. з урахуванням впливу і музичного театру. Музично-театральна галузь була однією із тих складових, яка значно вплинула на розвиток багатьох музичних жанрів.

Практичне значення матеріалу статті полягає в тому, що його можна застосувати при розробці курсів лекцій з історії музичної культури, в культурно-просвітницькій діяльності, при організації та проведенні різноманітних сценічних видів діяльності)

Отже, однією із складових мистецтва є музично-театральна галузь і ми розглянемо деякі види театральних жанрів, які мали як прямий, так і опосередкований вплив на формування музичної естради, а згодом і сучасних музичних стилів.

Кафешантан (франц. cаte-сhаntаnt). У портових та індустріальних містах багатьох країн із середини ХVІІІ ст. відкриваються кафе та ресторани, де практикувалися розваги відвідувачів музикою, співами й танцями. Естрада кафештанту робила ставку на оригінальність, незвичність та екстравагантність естрадних номерів. Естрадні номери та жанри цього роду склалися у Франції – частково на сценах бульварних театрів, частково на підмостках перших шантанів.

Кафе-концерт (франц. саfe-соnсерт) – це кафе з різноманітною, порівняно з кафештанами, концертною програмою. Починаючи з 1850-х рр. дрібні кафештани стали поступово витіснятися більшими видовищними закладами, які й дістали назву “кафе-концертів”. Тут були створені кращі умови для концертування, значно збільшився його масштаб.

Кабаре (франц. саbаrет) походить від так званих ресторанных вар’єте-форм. Кабаре – спершу імпровізовані вистави, що влаштовувались в літературно-художніх кафе поетами, музикантами, акторами. Вони набули поширення у Франції, переважно в Парижі, з 80-тих рр. ХІХ ст. У кафе поети декламували свої вірші, актори співали злободенні пісеньки, розігрували сатиричні сценки. З кабаретними виставами короткі сценки, пародії пов’язані особливі переживання – відчуття свята, свободи, урочистості. Вистави зазвичай відбуваються пізно ввечері. Згодом тут почали виступати професійні артисти [3,47].

Прості форми ресторанної естради, розвиваючись та вдосконалюючись, перетворилися, з одного боку, в помпезні форми музик-холових вистав або концертних вар’єте, з іншого,

ускладнюючи зміст естрадних номерів, перетворились із кафе-концертів у театри естради та мініатюр, тобто в театри-кабаре.

Музик-хол (англ. music-hall) у тому вигляді, в якому він установився на початку ХХ ст., можна вважати розвинутими до величезних масштабів концертних кафе, які перетворилися в естрадні театри. Спочатку кафе-концерти відрізнялись камерністю приміщення, обмеженістю аудиторії та скромністю виразних засобів учасників програми. Еволюція кафе-концертів у Франції та виникнення в 1893-1840-х роках концертних програм у великих залах ресторанів при готелях в Англії затвердили нове, масштабніше естрадно-театральне виставище. Початок розвитку англійської естради, яка і стала родоначальницею великих видовищних форм, майже нічим не відрізняється від еволюції естрадних форм в інших країнах. Розваги просто неба, які залежали від погодних умов, поступалися місцем дозвіллю в закритих приміщеннях. Англійські паби допустили до себе акторів та музикантів-виконавців. У стінах замків та палаців зусиллями мандрівних труп відбувалися вистави концертного типу. Таким чином, принципово новою формою розважального дозвілля для Англії стали музик-холи, тобто музичні зали при дворах та готелях [2].

Тривалий час концертна програма складалася з виступів комічних співаків та циркових номерів. Виставою керував ведучий – конферансьє. Він сидів у кутку сцени. Знайомив артистів із публікою та коментував спектакль. Якщо проводити паралелі, то з часом подібну роль виконуватимуть на майбутніх рок-дискотеках диск-жокеї.

У 1870-1880-х рр. крупні паризькі кафе-концерти також почали називатися музик-холами. На їх сценах звичайну дивертисментну програму замінює спектакль-ревю, де було вже набагато більше учасників та розкішне оформлення, що також згодом стане одним із головних атрибутів функціонування рок-видовищ, зокрема різних фестивалів, концертів.

Театр вар'єте (франц. *variete* – різноманітність), об'єднує в собі музичні, театральні та циркові елементи, близький до музик-холу, вистав кабаре тощо. У перших французьких вар'єсте, які виникли у 1870-ті роки, виступали співаки, танцюристи, куплетисти, фокусники. Цим терміном почали називати всі художні розважальні форми [4, 50].

Музикл (англ. *musical*) – музично-сценічний жанр, який на початковому етапі становлення використовував виразні засоби музики, основи драматичного, хореографічного й оперного мистецтва. Як одна з форм музичного театру музикл склався після Першої світової війни в США, увібрав різноманітні джерела, зокрема поширені як у Європі, так і за океаном різноманітні розважальні видовища (*міністреллі шоу*, *бурлеск*, *волевіль*, *ревю*, *опера*, *музик-хол*) [4, 43–44].

Цікавий випадок із історії виникнення музиклу. Унаслідок пожежі артисти нью-йоркського музичного театру залишилися без роботи. Продюсер звернувся по допомогу до режисера драматичного театру, і, об'єднавши зусилля двох різних театральних колективів, вони створили незвичну виставу, яку публіка із захопленням сприймала впродовж п'яти годин. Експеримент вдался, і новий жанр швидко поширився театральними підмогками [2, 158–160].

Музикл, в усіх своїх його розмаїтих формах, є дуже живим мистецтвом. Сам музикл мав дуже багато назв – був і комічною оперетою, і оперетою, і буфонадою, і музичною комедією та ін. Крайні музикли мають три основних ознаки:

- стиль і текст;
- справжні і правдоподібні емоції;
- сміливість зробити щось творче й цікаве.

Музикл увібрав у себе багато від різних жанрів: від оперети – спів, від балету – танець, від драматичного театру – дію. Усе це він об'єднав музикою, що за своїм характером може бути різною і несподіваною, – від легкої до дуже серйозної.

Спочатку музикл вважали розважальним видовищем, нібито музичним концертом, що складається з різних номерів, об'єднаних умовним сюжетом. Але автори музиклів досить швидко розпізнали широкі можливості цього жанру. Дуже обмежені сценічні межі лавали майже повну свободу дій. До цього підштовхував і винятковий комерційний успіх музиклу

у публіку. Поставлену в 1927 р. музичну комедію "Плавучий театр" О. Хаммерстайна з музикою Дж. Керна вважають першим мюзиклом [1,409].

Завдяки відкритій формі мюзикл збагачувався за рахунок різних театральньо-естрадних жанрів: таких як ревію і мюзик-хол, клоунада і циркові трюки. В 1920-30-их роках вплив мав джаз. Ускладнюється музична мова, пісенні структури стають розвинутішими. чимало епізодів набувають симфонічного розвитку. В цей час творять провідні композитори жанру – Дж. Гершвін, Р. Роджерс, К. Вайль та ін.

Термін "мюзикл" затвердився після Другої світової війни. Кінець 1950-х – 1960-ті рр. вважається періодом розквіту мюзиклу (Ф. Лоу, Л. Бернстайн, Дж. Стайн). Американські мюзикли "Моя прекрасна леді", "Вестсайдська історія", "Кабаре", "Хелло, Доллі", "Скрипач на крыше" набувають поширення в Європі. Кінець 1960-х відзначений кризою жанру, який витіснила на деякий час нова форма – рок-опера. У 1970-1980-х рр. англійський композитор Е. Уеббер створює декілька мюзиклів і рок-опер, що визначають жанр у ці роки ("Кошки", "Примара Оперн", "Ісус Христос-суперзірка"). Мюзикл стає одним із найпопулярніших жанрів світового музичного театру [1, 120]. Із середини 1990-х років спостерігається своєрідний ренесанс мюзиклу в усьому світі – "Метро", "Чикаго", "Собор паризької богоматері", "Іствікські відьми", "Норд-Ост", "Ромео і Джульєта" та багато ін..

З цього часу мюзиклом можна вважати театральньо-естрадний жанр, що синтезував музику (джаз, шансон, кантрі, рок), танок, спів з використанням мікрофона, акробатику та інші циркові номери. Побудова здійснюється за "номерним" принципом. "Номери" об'єднуються сюжетом, що часто базується на серйозному літературному джерелі.

Досвід західних колег став у пригоді сучасним російським композиторам, які створили велику кількість вдалих мюзиклів. До них належать мюзикл О. Рибнікова "Юнона та Авось", "Три мушкетери" і "Мері Поппінс, до побачення" М. Дунаєвського і дуже популярні для дітей "Бременські музиканти" Г. Гладкова [2,160].

Спроби створити вітчизняний мюзикл починають композитори О.Колкер, В.Дашкевич та ін. Яскравою подією в українському мистецтві стало створення мюзиклу " Пригоди на Міссісіпі" композиторами Левком та Жанною Колодуб. В основі сюжету повість Марка Твена "Пригоди Тома Сойєра та Гекльберрі Фінна". Пригодницький сюжет мюзиклу поєднується із яскравими музичними номерами з ознаками афро-американського фольклору, характерними джазовими інтонаціями та ритмами.

Отже, мюзикли дуже різні за змістом, настроєм і художньою формою, стали одним із яскравих театральньо-музичних явищ сучасності.

Музична комедія – це музично-сценічний твір, побудований на комедійній основі. Термін "музична комедія" застосовують як узагальнюючий і може стосуватися майже всіх видів, перелічених вище, а також оперети і мюзиклу. Як самостійний жанр музичного театру, музична комедія виникла в кінці XIXст. Навідміну від оперети, музика музичної комедії не так тісно пов'язана з розвитком дії, в ній не часто можна віднайти розгорнуті музичні сцени. Для музичної комедії характерне використання пісенних жанрів та побутового танцю [3, 144].

Безумовно, найважливішим музично-театральним жанром, що живив музичну естраду в XIX ст., був жанр оперети (іт. operetta – "маленька опера"). Особливості оперети як жанру зумовлені своєрідним поєднанням мистецтв, який у ній здійснювався. Найхарактернішим у цьому синтезі було чергування розмовних діалогів зі співом упродовж вистави. Таке переплітання – давня традиція народного мистецтва. Акторами, які поєднували у своїх виступах спів з декламацією були скоморохи, жонглери, міми, шпільмани лицедії. Кожен з них мав декілька професій та часто поєднував у своїй особі музиканта, співака, танцюриста, розповідача, акробата або дресирувальника звірів.

Як самостійний жанр оперетта виникла у 50-ті роки XIXст. із музичних фарсів, які мали пародійно-розважальний характер і були надзвичайно популярними у парижан. Класиками, основоположниками французької класичної оперети були композитори Флорімон Ерве і Жак Оффенбах, чия музика "Канкану" із оперети "Орфей у пеклі" знайома майже всім.

З кінця 70-х років XIX ст. столицею оперети стає Відень, де починається новий розвиток жанру. З пародійно-сатиричного жанр змінює свій характер на лірично-комедійний і стає, по суті, розважальною музичною мелодрамою. Яскравим представником віденської оперети вважається композитор Йоган Штраус. Він створив близько 19 оперет, серед яких найбільш популярні “Летюча миш”, “Циганський барон” та ін.

На початку XX ст. австрійська оперета набула більш драматичного та водночас чуттєво-сентиментального характеру. Такий напрям почали називати “невіденською опереттою”, найвизначнішими представниками якої стають Франц Легар, Імре Кальман та ін.

Видатному угорському композиторові Імре Кальману, творцеві так званої невіденської оперети, належить особливе місце у розвитку цього жанру. Його шедеври “Сільва”, “Баядера”, “Принцеса цирку”, “Баядера”, “Королева Чардашу” “Фіалка Монмартра” вже майже сторіччя не сходять зі сцен театрів, а їх прем'єри незмінно супроводжує успіх і аншлаг. Вони піднесли автора на вершину опереткового Олімпу, їх мелодії звучали в усьому світі, угорська народна музика своєю чарівною мелодикою і нестримним темпераментом захоплювала слухачку аудиторію[4, 53].

Після Франції та Австрії третьою країною, яка створила власну оперету, стала Англія. Її основоположниками були композитор А. Салліван та драматург У. Гілберт. Розквіт англійської оперети був нетривалим. На початок XX ст. її замінив мюзик-хол, який сприйняв від оперети сценічно-декоративні елементи, схильність до насичення своїх спектаклів танцями, ексцентрикою тощо.

Американська оперетта зобов'язана своїм походженням англійській баладній опері, оперетам А. Саллівана та С. Джонса, невіденській опереті. Багато хто з її видатних майстрів народжені в Європі. В подальшому, в XXст. склалися цілком певні національні риси американської оперети завдяки своєрідності національної тематики, яскравому та різноманітному фольклору, бурхливому розвитку джазу та побутової музики [5, 12].

На російській сцені оперета утвердилася у 60-х роках XIX ст., але спочатку на підмостках опереткових театрів панувала закордонний репертуар. Засновниками жанру радянської оперети стали композитори І. Дунаєвський і М. Стрельніков. У своїй творчості композитори прокладали нові шляхи, тісно пов'язавши з масовою піснею й народною творчістю. Композитор вводить у свої твори великі ансамблі, розгорнуті фінали, оркестрові епізоди. Стиль І.Дунаєвського склався на основі міської пісенної й інструментальної побутової музики, а також тісно пов'язаний з оперетою й джазом. Серед кращих оперет автора – “Син клоуна” та “Біла акація”. Твори сповнені оптимізму й віри в життя [2, 160].

Розвиток музично-театрального жанру мав надзвичайно суттєвий вплив на формування музичної естради. Практично ці театральні форми були закладені в усі види музичної естради й існують понині, перетворившись на своєрідні “театри пісень”, театралізацію естрадних вистав тощо. Взаємодія театру й естради благотворно впливала не тільки на концертний репертуар акторів, але й сприяла подальшому розвитку естрадного мистецтва в цілому.

Отже, існуючі проблеми взаємозв'язку музично-театральних жанрів та популярної музики ще далекі до вирішення і є безумовна перспектива розгляду цих взаємовідносин і в подальших дослідженнях. Необхідно поглибити розкрити специфіку функціонування естрадної музики, в межах художньої культури на засадах споріднених зв'язків з іншими видами мистецтва, зокрема музично-театральним.

1. Великие мюзиклы мира: популяр. енцикл. / Науч. ред. И. Емильянова. – М.: Олма-Прес, 2002. – 704 с.

2. Золотарьова О. Усі уроки музичного мистецтва / О. Золотарьова. – Серія “Навчально-методичний комплект”. – Харків, 2012. – 240 с.

3. Костюк Е. Популярные музыкальные направления и жанры XX века: джаз, мюзикл, рок-музыка / Е. Костюк. – СПб.: СПб. гуманит. ун-т профсоюз. 2008. – 192 с.

4. Откидач В. Музично-театральні жанри розважального спрямування як джерельна база розвитку музичної естради та рок-музики / В. Откидач. – Культура України: Музичне мистецтво. – Випуск 33, 2011. – С. 43–54.

5. Янковский М. Искусство оперетты / М. Янковский. – М.: Советский композитор, 1982. – 278 с.

6. <http://www.belcanto.ru>.